

Кундельський Дмитро Валерійович

Перспективи мирної трансформації конфлікту на Донбасі в руслі теорії Й. Гальтунга

УДК 327.56

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-4.6>

Кундельський Дмитро Валерійович
аспірант кафедри політології
та національної безпеки
Національного університету «Острозька
академія»
вул. Семінарська, 2, Острог,
Рівненська область, Україна

У фокусі статті – концепція мирної трансформації конфліктів Й. Гальтунга та її складники: співчуття, ненасилля, творчість та діалог сторін. Показано, що метод «перенесення» («трансценду») в теорії Й. Гальтунга, який змінює несумісні цілі учасників, є оптимальним, але й водночас найскладнішим шляхом трансформації конфліктів другої половини ХХ ст. Розглянуто підходи Й. Гальтунга до сутності двох різновидів миру: негативного, який передбачає відсутність організованого колективного насилля, і позитивного, що означає співпрацю та інтеграцію між людськими спільнотами. Розвиток ідей Й. Гальтунга набуває особливого значення у контексті війни на Донбасі і подолання наслідків російської агресії проти України. Зокрема, проаналізовано перспективи двох моделей розв'язання конфлікту на Донбасі в руслі теорії Й. Гальтунга – введення миротворчого контингенту ООН (негативний мир) та «німецької моделі», що передбачає реінтеграцію тимчасово окупованих територій Донбасу (позитивний мир). Обидві моделі є теоретично можливими, але їхня практична реалізація суттєво ускладнена позицією Заходу щодо ролі Росії у розв'язанні конфлікту. Крім того, для успіху німецької моделі Україна повинна розбудувати ефективну економічну, політичну та правову модель держави, заручившись підтримкою західних партнерів. Авторитарний політичний режим Росії також має бути змінений на демократичний, адже наразі він унеможливує мирну трансформацію цього конфлікту. Вагомими перешкодами на шляху оптимальної трансформації конфлікту на Донбасі є домінування дискурсу внутрішнього конфлікту (громадянської війни) на сутність цього протистояння в середовищі західних науковців та відсутність дієвої підтримки і допомоги з боку західних політичних партнерів, які демонструють зміну орієнтації щодо подій на сході України за російським сценарієм.

Ключові слова: Й. Гальтунг, конфлікт, трансформація конфлікту, позитивний мир, негативний мир, війна на сході України, конфлікт на Донбасі, гібридна війна.

Вступ. Війна на сході України, яка триває вже понад 7 років, є болючою проблемою нашої держави і потребує конструктивного вирішення.

Відомо, що Україна за умов прямого російського вторгнення, загострення економічного стану та тиску ззовні змушена була в лютому 2015 р. підписати Мінські угоди. Ці угоди покликані були встановити радше негативний мир (тобто припинення прямого насилля), проте позитивний мир (тобто подолання саме первинних чинників конфлікту) досі не встановлений. Тому нагальним питанням є пошук альтернативних моделей завершення війни на Донбасі.

Метою та завданнями статті є аналіз концепції мирної трансформації конфліктів норвезького вченого Й. Гальтунга як однієї з альтернатив оптимального та ненасильницького шляху вирішення збройного протистояння на сході України.

Методи дослідження. У статті використані загальнонаукові методи дослідження, зокрема порівняльний, інституційні методи, а також метод аналізу.

Результати. Конфлікти як соціальне явище є невід'ємною частиною суспільного життя. Сама ж історія людського розвитку засвідчує, що безконфліктного суспільства не існує, адже соціум під впливом людських потреб постійно змінюється та розвивається, і цей процес неминуче супроводжується конфліктами.

Слід зауважити, що у наукових колах визначились загалом два головних підходи до аналізу суспільного життя: структурно-функціональний (Т. Парсонс, Р. Мертон) та конфліктний (Р. Дарендорф, Л. Козер). Перший підхід акцентує увагу на тому, що конфлікти є негативним явищем у суспільстві, тоді як другий звертає увагу на функціональний характер цього явища, тобто на те, що конфлікт виконує роль індикатора наявних суперечностей між різними суспільними групами [1, с. 1].

На думку німецького соціолога Р. Дарендорфа, конфлікти виникають через соціальну нерівність та неоднаковий розподіл владних ресурсів у суспільстві і зумовлюють його структурні зміни [2].

Американський психолог М. Дойч стверджує, що конфлікт виникає завжди там, де з'являються суперечні прагнення або дії. Ці суперечності можуть проявлятися у вигляді внутрішніх напружень (боротьби мотивів) або ж у формі ворожих дій між особами чи групами осіб за обмежені цінності чи ресурси [1, с. 2].

Український політолог Ю. Мацієвський визначає конфлікт як деструктивну взаємодію щонайменше двох сторін, що виникає через різні ціннісні орієнтації, несумісність інтересів або ж нестачу ресурсів, метою якої є збереження або зміна наявних у системі відносин [1, с. 2].

Проте важливо, щоб конфлікти були інституціоаналізовані, тобто вирішувались у правовому полі

та не переходили у форму прямого насилля (війн, терактів, революцій). Однак війна як екстремальна форма конфлікту залишається інструментом політики і в XXI ст. Так, лише з початку 2000 р. по 2014 р. у світі трапилось понад 30 збройних конфліктів [3].

Ю. Мацієвський стверджує, що тривалий час у західному суспільстві панувало упереджене ставлення до конфлікту як до виключно негативного соціального явища, а в Радянському Союзі на його вивчення було взагалі накладено табу, оскільки вважалось, що у суспільстві, яке прямує до комунізму, не може бути конфліктів. Посилення кризових явищ у другій половині 80-х рр. XX ст. у СРСР спричинило відновлення інтересу до питань виникнення, попередження і регулювання конфліктів та появу нового терміна – конфліктології, який швидко поширився на пострадянському просторі [4]. На Заході, однак, поширення набув інший підхід – вивчення миру (*peace studies*), який спрямований на збереження миру й уникнення насилля у відносинах між країнами. Останній підхід став основою теорії і практики культури миру, яка формує ненасильницький підхід до вирішення конфліктів у найрізноманітніших сферах суспільного життя [5, с. 46].

За теоретичну основу дослідження взято концепцію мирної трансформації конфліктів Й. Гальтунга – норвезького соціолога, спеціаліста з аналізу та врегулювання конфліктів, засновника і керівника руху «Transcend International» – всесвітньої мережі, що пропагує ідею досягнення миру в усьому світі через активне використання освітніх методів та тренінгів, поширення досліджень, що спрямовані на ненасильницьку трансформацію конфліктів за допомогою емпатії та творчості для досягнення прийнятних і стабільних результатів [6]. Фактично все своє життя Й. Гальтунг бореться за краще майбутнє та ефективне розв'язання конфліктів у всьому світі. Й. Гальтунг є консультантом ООН, ОБСЄ та Ради Європи з проблем регулювання конфліктів, а міжнародна організація «Transcend International», яку він заснував, сьогодні налічує більше 400 науковців і практиків з понад 60 країн світу [6].

Вчений розпочинав свою діяльність як медіатор у 1958 р., коли виступав за расову десеґрагацію у школах Шарлотсвіллю (штат Вірджинія, США). З того часу в ролі миротворця брав участь у понад 100 різноманітних персональних, соціальних та макроконфліктах [7].

Саме поняття конфлікту він визначає як соціальну систему суб'єктів, що мають несумісні цільові стани. Конфлікт, як наголошує Й. Гальтунг, – це умова, за якої існують суб'єкти в переслідуванні чи захисті несумісних цілей [8]. В основі фундаментальних конфліктів, на думку науковця, лежать основні потреби людини – виживання, добробут, ідентичність та свобода, які загострюються саме

тоді, коли їхніми основними цілями є задоволення цих потреб [9, с. 84–85].

У праці «Трансформація конфлікту мирними засобами» Й. Гальтунг розглядає п'ять шляхів розв'язання конфлікту: перемога однієї сторони, перемога іншої, уникнення, компроміс та «вихід за межі», або «трансценд». Головна ж теза науковця звучить так: що більше існує альтернатив, то менш імовірним є застосування насилля [9, с. 21–22]. У першому випадку одна зі сторін перемагає за рахунок іншої, у другому – навпаки. Уникнення означає, що обидві сторони відмовляються від своїх цілей на певний час. Компроміс передбачає, що сторони від чогось відмовляються, але щось здобувають. І нарешті у випадку «перенесення» («трансценду») конфліктна ситуація визначається по-новому: обидві сторони здобувають більше, ніж втрачають [9, с. 86]. «Перенесення» – це переформування ситуації для того, щоб розімкнути те, що виглядало як несумісне, заблоковане, і відкрити нові перспективи для трансформації конфлікту, а ключем для цього є творче мислення [10, с. 183].

Творчість подібна до наукового процесу і передбачає зміну парадигми, описаної запропонованою схемою, – вважає Й. Гальтунг. Вчений наводить приклад про щура, який шукає вихід з лабіринту і раптом, підстрибнувши, виявляє, що лабіринт не має стелі. Цей випадок нагадує те, що соціологи називають «третьою змінною» у множинному аналізі. Коли, наприклад, між «X» та «Y» немає жодного зв'язку, але третя змінна «Z» його виявляє. Творчий акт полягає у визначенні цієї третьої (четвертої, п'ятої) змінної, якої раніше у цьому випадку не було (наприклад, тріщинки на яйці перед тим, як поставити його вертикально) [10, с. 183].

Отже, трансформація конфлікту – це перенесення його в нову реальність, змінюючи цілі учасників протистояння, визначивши для них інші цілі, знявши суперечку з ґрунту, який учасники підготували для цього конфлікту включно з дискурсами, що обстоюють нездоланність цієї несумісності (неможливість трансцендувати суперечності), і зрештою перенесення його у більш перспективне місце [10, с. 183].

Співчуття, ненасилля та творчість, як наголошує Гальтунг, – це головні підходи до успішного розв'язання та трансформування конфлікту, що можуть стати альтернативою таким традиційним підходам, як «ставлення – поведінка – суперечність». Діалог є тим засобом, який дозволяє зрушити конфліктну ситуацію. Співчуття (емпатія) проявляється як здатність до глибокого емоційного та пізнавального розуміння сторін конфлікту, логіки, яка керує ними. Ненасилля – це здатність опиратись насиллю і водночас пропонувати конкретні ненасильницькі заходи щодо подолання конфлікту. І нарешті творчість – це здатність виходити за межі уявлень сторін конфлікту, виявляти

нові способи осягнення його соціальної природи [10, с. 183].

Слід зауважити, що теоретичні ідеї Й. Гальтунга щодо трансформації конфліктів та миру знаходять втілення в конкретних пропозиціях вченого із розв'язання різних міжнародних конфліктів, що мали місце в минулому. Деякі з них і досі є актуальними. Праця Й. Гальтунга «Трансформація конфліктів мирними засобами» видана у 2000 р., тож у ній переважно подані найбільш відомі міжнародні конфлікти 50–90-х рр. XX ст. Використовуючи його методику «Діагноз – прогноз – терапія» (тобто виявлення конфліктної ситуації, її розвиток та шляхи мирної трансформації) з понад 40-річного досвіду роботи в організації «Transcend International», наведемо деякі приклади можливого розв'язання конфліктних ситуацій (табл. 1).

Як бачимо, спільними рисами оптимальних шляхів розв'язання наведених вище міжнародних конфліктів є ненасилля, багатосторонній діалог, рівноправність сторін.

Наочним прикладом того, як практично втілити це в життя, є ідея, котру запропонував Й. Гальтунг при вирішенні територіального конфлікту між Перу та Еквадором під час конференції у Гватемалі, в якій вчений брав участь у 1995 р. Науковця запросили на зустріч із головним представником переговорів Еквадору, який поскаржився йому на негнучкість та впертість керівництва Перу, проте учасник переговорів ніколи не говорив, що кожен із квадратів спірної території повинен належати одній державі, оскільки вважав, що це очевидно. Й. Гальтунг запитав представника Еквадору, що він думає про ідею перетворення спірної прикордонної території на спільно керовану «двонаціональну зону з природним парком» із залученням туристів

для отримання додаткових доходів обом країнам. Екс-президент Еквадору був вражений цією пропозицією і сказав: «За 30 років переговорів я ніколи не чув такої пропозиції. Це дуже креативно, але я боюся, що це занадто креативно для того, щоб звикнути до такої цілком нової ідеї, та потрібно буде ще 30 років для її реалізації. Зараз це нам не допоможе». Але з цікавості він запропонував такий варіант вирішення конфлікту керівництву Перу під час наступного раунду мирних переговорів, і, на його подив, Перу прийняла цю пропозицію з деякими незначними змінами. Завдяки цьому 27 жовтня 1998 р. було підписано мирний договір у Бразилії. З того часу ця зона була визначена для спільного користування, були додані зони вільної торгівлі, де покупці з обох країн можуть обмінювати товари без мита [11].

Цей приклад є яскравим свідченням того, яким чином можна використовувати в реальному житті метод «трансценду» і наскільки він може бути дієвим та прогресивним.

Метою ж трансформації конфлікту є досягнення миру між сторонами, що конфліктують. Й. Гальтунг розглядає мир як здатність справлятися з конфліктами самостійно, творчо і ненасильницькими засобами, залучаючи до цього процесу кожного. Мир, у розумінні вченого, є відсутністю або зменшенням будь-якого виду насилля та прийняттям творчої і ненасильницької трансформації конфлікту [10, с. 183].

У праці «Theories of Peace: A Synthetic Approach to Peace Thinking» науковець виділяє три підходи до розуміння сутності миру в людському суспільстві. Перший підхід – це традиційне уявлення про мир як синонім стабільності та рівноваги. Це стосується і внутрішнього стану людини, яка перебуває

Таблиця 1

Пропозиції з розв'язання міжнародних конфліктів від «Transcend International»

Назва та рік конфлікту	Діагноз	Прогноз	Терапія
«Схід – Захід», холодна війна, 1953 р.	Поляризований конфлікт за участю двох сторін, що переслідують одну мету; сталінізм, ядерна зброя	Продовження, війна в третьому світі, ядерна війна/взаємний геноцид	Конференція з безпеки та співпраці в Європі; оборонні стратегії, народна дипломатія, ненасилля
«Північ – Південь», «Криза розвитку», 1962 р.	Імперіалізм, економізм, асиметричність	Масове зuboжіння, насилля, міграції з Півдня, безробіття Півночі	Альтернативна економіка, виробництво власними силами; торгівля з іншими країнами, що перебувають на тому ж рівні
Ізраїль – Палестина, 1964 р.	Колоніалізм поселенців, травмований обраний народ проти тубільців	Продовження структурного та прямого насилля, ескалація	Ненасилля (інтіфада), автономія – дві держави – конфедерація
Північна Ірландія – Лондон – Дублін, 1970 р.	Інституціоналізація понад 300-річного завоювання	Взаємне відчуження, поляризація, продовження насилля	Англо-ірландський кондомініум, широка автономія Ольстера – незалежність
Югославія (Північний Захід), 1991 р.	Поляризований конфлікт за участю кількох сторін, що переслідують одну мету	Геноцид (через санкції також), масштабна ескалація	Рівні права на самовизначення, конфедерація; конференція з безпеки і співпраці в Європі/ Південно-Східній Європі

Джерело: Galtung Johan. *Conflict Transformation by Peaceful Means*. Geneva, 2000. P. 154.

у згоді з собою, а також охоплює поняття «закону і порядку». Інакше кажучи, це передбачуваний соціальний порядок, навіть якщо він наведений за допомогою сили. Й. Гальтунг зауважує, що таке розуміння миру не виключає насилля, наводячи приклад, що «солдат на полі бою може теж перебувати у згоді з собою». [12, с. 12].

Друга ідея миру пов'язана з відсутністю організованого колективного насилля між основними групами людей, такими як нації, класи, расові та етнічні групи. Такий тип миру Й. Гальтунг називає негативним. Третій підхід миру наголошує на співпраці та інтеграції між людськими групами. Такий вид миру Й. Гальтунг називає позитивним. Цей підхід не просто передбачає відсутність колективного насилля, але й містить елемент рівності та відсутність експлуатації [12, с. 12–14].

Й. Гальтунг наводить конкретні критерії, які, на його думку, можуть виступати показниками саме позитивного миру:

1. Співробітництво (взаємодія між націями з обміну цінностями, товарами, послугами, знаннями тощо).

2. Свобода від страху (такий стан, коли індивіди та нації можуть бути підготовлені до певної негативної події в майбутньому та оперативно на неї реагувати).

3. Свобода від бажань (означає те, що в житті ані індивідів, ані націй базові життєві потреби не можуть бути незадовільними чи незадоволенними).

4. Економічне зростання та розвиток (така організація структури націй та відносин між ними, за якої зростає кількість ресурсів на душу населення і вони краще розподілені).

5. Відсутність експлуатації (обмін цінностями між індивідами та націями відбувається приблизно на одному рівні).

6. Рівність (всі люди і народи розцінюються як рівноправні).

7. Справедливість (як забезпечення основних фундаментальних прав).

8. Свобода дій (широкий спектр можливих дій для людини).

9. Плюралізм (нації повинні зберігати широку соціально-культурну різноманітність як форму взаємного співіснування у світі).

10. Динамізм (гнучкість і пристосованість до змін структури націй за певних умов [12, с. 12–16].

Звісно ж, наведені вище критерії не є вичерпними для опису гармонійного суспільства, але є певними векторами, завдяки яким можуть бути знівелювані до мінімуму жорсткі форми нерівності, відчуження, репресії чи експлуатації.

Якщо використовувати пояснення Й. Гальтунга, то оптимальним рішенням був би варіант конфедерації ДНР/ЛНР з Україною і взаємна реконструкція Донбасу Україною та Російською Феде-

рацією (а також зовнішніми донорами). В цьому ж руслі – створення на Донбасі вільної економічної зони. Проблема полягає в тому, що цього не хоче президент Росії В. Путін, який і надалі прагне дестабілізації ситуації на Донбасі для контролю над Україною та перешкодження європейській інтеграції нашої держави. Такий шлях можливий лише в тому випадку, якщо влада в РФ опиниться в руках реформаторів, а не ФСБ чи спадкоємців В. Путіна.

Експерти з Міжнародного центру перспективних досліджень (МЦПД) на основі попередніх міжнародних конфліктів запропонували чотири моделі врегулювання конфлікту на Донбасі: боснійську модель (федералізація регіону), хорватську модель (силове вирішення конфлікту), пакистанську модель (відокремлення регіону) та німецьку модель (реінтеграція Донбасу) як найбільш привабливий, але довготривалий варіант вирішення територіальної проблеми [13, с. 4–15].

Саме німецька модель є найближчою до теорії мирної трансформації конфліктів Й. Гальтунга, адже передбачає повернення відторгнених територій на довоєнних умовах за допомогою мирних переговорів із залученням зовнішніх гравців. Її привабливість визначається тим, що повернення втрачених територій відбувається через застосування не воєнної сили, а «м'якої сили», що означає визнання іншою стороною переваг політичної та економічної систем ініціатора об'єднання [13, с. 18].

Водночас експерти зазначають, що реінтеграція відторгненої території на власних умовах можлива лише у довгостроковій перспективі. Мова йде про успішний прецедент возз'єднання Німеччини – країни, яка була штучно розділена впродовж майже пів століття. Україна має врахувати, що повернення окремих районів Донецької і Луганської областей (далі – ОРДЛО) за прикладом Східної Німеччини – це тривалий процес, який можливий лише за умови прогресивних перетворень всередині країни та революційних змін у міжнародному середовищі [13, с. 18].

Вчені проводять аналогію між утвореною у 1949 р. НДР та сучасними ЛНР/ДНР, які виникли з 2014 р. НДР також перебувала під сильним контролем зовнішнього гравця – Радянського Союзу, без згоди якого не було можливе повернення цих територій до складу ФРН. Так і ЛНР/ДНР сьогодні, відповідно, перебувають під контролем Росії. Однак протистояння на Донбасі має свою специфіку, що створює перешкоди на шляху мирної трансформації конфлікту. По-перше, на відміну від України та ОРДЛО, між ФРН та НДР ніколи не велися бойові дії, що звільнило німецьке суспільство від чутливої дилеми між амністією та справедливістю. По-друге, НДР та ДНР/ЛНР мали зовсім різну міжнародну суб'єктність. Якщо перша держава була визнана юридично на міжнародному рівні, то

жодна держава світу, включаючи Росію, не визнає незалежність ЛНР/ДНР. Саме ж об'єднання Німеччини стало можливим завдяки тому, що її прогресивні досягнення та європейська інтеграція були визнані мешканцями Східної Німеччини, а низька конкурентоспроможність та відсталість країн соціалістичного табору порівняно з Заходом призвела до кризи політичного режиму в Східній Німеччині та розпаду соціалістичного табору [13, с. 18].

Експерти зауважують, що передумови для повернення ОРДЛО до складу України за німецькою моделлю можуть з'явитися лише у віддаленій перспективі. В найближчому майбутньому немає сприятливих обставин ні всередині України, ні в міжнародному середовищі для реінтеграції непідконтрольного Донбасу за таким сценарієм. Шанси на повернення ОРДЛО за прикладом поглинання НДР суттєво зростуть, якщо Україна впродовж кількох десятиліть зможе побудувати ефективну політичну, економічну та правову модель держави. Успіх України на шляху побудови ефективної держави неодмінно сприятиме збільшенню політичних та економічних контрастів між станом контрольованих та неконтрольованих територій [13, с. 26].

Не менш важливою є зміна дискурсу щодо ролі Росії у війні на Донбасі. Ю. Мацієвський зважає 7 чинників, які найчастіше з'являлися в наукових поясненнях конфлікту: результат спрямованих дій РФ; фрагментація держави; раптова зміна влади в Києві; наслідки радянської політики русифікації; деструктивний вплив регіональних еліт; слабкість організованих проукраїнських груп і втрата легітимності нової центральної влади на Донбасі [14, с. 55].

Аналіз опитувань, виконаний за допомогою попарних порівнянь у 2015 і 2016 рр. Ю. Мацієвським, показує, що більшість українських експертів бачать у конфлікті на сході України саме приховану агресію з боку РФ (15,2% серед інших чинників), однак у поясненнях західних науковців досі домінує дискурс внутрішнього конфлікту [14, с. 61]. Росія ж зможе відмовитися від втручання у конфлікт лише тоді, коли на Заході буде визнана учасником протистояння. Тоді, ймовірно, нове російське керівництво усвідомить, що зможе досягти набагато більшого за допомогою самоусунення з Донбасу, ніж за допомогою продовження дестабілізації України.

Певні шляхи подолання деструктивного впливу вищенаведених внутрішніх і зовнішніх чинників пропонує інший український дослідник, Г. Ковальський, у статті «Концепція миру у світлі війни на Сході України». Вчений надає низку рекомендацій, які більш ефективно можуть забезпечити мирне врегулювання подій на Донбасі. Зокрема, він відзначає, що важливе значення для забезпечення миру має ефективна комунікаційна діяльність

владних структур, яка не повинна обмежуватися реакцією на пропаганду противника, а має бути спрямована на делегітимацію пропаганди війни противником через набуття підтримки й визнання з боку місцевого населення. Важливим, на думку науковця, є формулювання концепції культурно-ідеологічного розвитку українського суспільства, що дасть філософські пояснення мети, заради якої український народ проходить такі важкі випробування війною, та напрями післявоєнного мирного розвитку держави. Вагому роль Г. Ковальський надає й економічному чиннику, вважаючи, що «війна на сході з сусідньою державою (Росією) є війною за право залишити неефективні сировинні економічні моделі та громіздкі політичні системи, які забезпечують функціонування тіншового корупційного авторитарного владного порядку в державі, а європейський вибір України цілком обґрунтований історичною практикою та усвідомленням європейської приналежності українського народу в культурній і ментальній площинах» [15, с. 109].

Більш реалістичною моделлю припинення війни на сході України (забезпечення негативного миру за Й. Гальтунгом) є міжнародна миротворча операція під егідою ООН, ідея якої вперше на офіційному рівні була запропонована Президентом України П. Порошенком у березні 2015 р. Проте реалізація цієї ідеї на практиці викликає чимало труднощів.

Так, автори аналітичної доповіді «Війна на Донбасі: реалії і перспективи врегулювання» відзначають, що ключова проблема реалізації ідеї запровадження миротворчої місії ООН полягає у відсутності політичного рішення, що ґрунтується на прагненні обох сторін конфлікту його врегулювати. Ускладнює ситуацію категоричне заперечення Росією своєї ролі як сторони міждержавного конфлікту. В ситуації російсько-українського протистояння додатковою перешкодою є право вето, яким володіє одна зі сторін, а також неспроможність міжнародної системи безпеки примусити постійного члена РБ ООН до конструктивного співробітництва (запровадження санкцій на рівні ООН або позбавлення права вето). Перспектива ухвалення рішення РБ ООН про розгортання миротворчої місії ООН на Донбасі виглядає сьогодні проблемною, але завданням України спільно з державами-партнерами є створення передумов, які спонукатимуть Москву до компромісу [13].

В цьому контексті важливо також звернути увагу на результати зустрічі президента США Дж. Байдена та президента Росії В. Путіна, яка відбулась 16 червня 2021 р. у Женеві. Ця зустріч була проаналізована на YouTube-каналі «Фейгин Live» старшим науковим співробітником Центру політики безпеки у Вашингтоні (The Center for Security Policy) А. Ілларіоновим. Експерт дійшов висновку, що в ключових питаннях лідери держав досягнули

консенсусу, зокрема і в питанні щодо України. А. Ілларіонов звернув увагу, що В. Путін висловився категорично проти вступу України до НАТО, а в червні 2021 р. Дж. Байден відмовив у наданні Україні плану дій щодо членства в НАТО, посилюючи на високий рівень корупції в країні. Також між сторонами було досягнуто згоди, що протистояння на сході України має вирішуватися на основі російської інтерпретації Мінських домовленостей, що аж ніяк не сприятиме вирішенню конфлікту в інтересах України [17].

Варто відзначити і домовленість, якої було досягнуто між канцлером Німеччини А. Меркель та Дж. Байденом у червні 2021 р., про добудову газопроводу «Північний потік-2» в обхід України, що може мати як вкрай негативні економічні наслідки для України, так і посилити політичний тиск з боку Росії [18].

Ці факти свідчать про зміну орієнтації Заходу щодо України: повернення до завершення війни на Донбасі за російським сценарієм. Це є прикладом того, як політичні інтереси великих гравців переважають над декларованими цінностями.

У світлі останніх подій важливим є рішення Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2021 р., згідно з яким було затверджено проєкт Закону України «Про засади державної політики перехідного періоду», що безпосередньо стосується вирішення конфлікту на Донбасі. Закон має визначати порядок вирішення конфлікту (встановлення негативного миру за Й. Гальтунгом), зокрема, здійснення низки заходів щодо деокупації захопленої території Донбасу Російською Федерацією і протидії її збройній агресії, і постконфліктний період (встановлення позитивного миру за Й. Гальтунгом), що передбачає заходи, спрямовані на реінтеграцію захоплених територій до складу України [19].

Позитивним моментом законопроєкту є те, що Російська Федерація визнана агресором, який має нести першочергову відповідальність за спричинені ним негативні наслідки. Окрім того, законопроєктом не передбачено жодних територіальних поступок країні-агресору [20]. З іншого боку, в документі зазначено, що вся відповідальність на забезпечення протидії збройній агресії Російської Федерації фактично покладається на Президента України, а більшість статей, які присвячені діям керівництва України саме у конфліктний період протистояння, мають декларативний характер [20].

Висновки. Розвиток ідей Й. Гальтунга і впровадження їх в політичну практику України набуває особливої уваги в контексті припинення війни на Донбасі і подолання наслідків російської агресії проти України. У зв'язку з цим проаналізовано перспективи запровадження двох мирних моделей розв'язання конфлікту на Донбасі в руслі теорії Й. Гальтунга – введення миротворчого контингенту

ООН (негативний мир) та запровадження «німецької моделі», що передбачає реінтеграцію тимчасово окупованих територій Донбасу (позитивний мир). Обидві моделі є теоретично можливими, але на практиці передбачають суттєві труднощі в їхній реалізації. Для цього Україна повинна розбудувати ефективну економічну, політичну та правову модель держави, заручившись підтримкою західних партнерів, окрім цього, політична система Росії потребує реформації з авторитарної на демократичну.

Вагомою перешкодою для перспективи мирної трансформації конфлікту на Донбасі є також різні погляди на це явище, які домінують в українських та західних наукових колах і ЗМІ. На Заході та в офіційних російських ЗМІ переважає дискурс внутрішнього конфлікту, і тому сучасний конфлікт на Донбасі розглядається як «громадянська війна», а в Україні, навпаки, поширений дискурс «гібридної війни», який поділяє меншість західних авторів.

Суттєвим чинником, що також перешкоджає перспективі мирної трансформації конфлікту на Донбасі, є зміна орієнтації Заходу щодо подій на сході України за російським сценарієм та відсутність дієвої підтримки і допомоги з боку західних політичних партнерів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мацієвський Ю. Теоретичні аспекти аналізу суспільних конфліктів: множинність концептуальних підходів. *Людина і політика*. 2004. № 3. С. 2–6.
2. Dahrendorf R. Class and class conflict in industrial society. Stanford, CA : Stanford University Press, 1959. 336 p.
3. HistoryWars.info. Хронологія війн XXI века. URL: http://historywars.info/Hronologija_vojn_5_XXI_veka.html (дата звернення: 7.08.2021).
4. Мацієвський Ю. Конфліктологія: що та як вивчати? *Людина і політика*. 2000. № 1. С. 25–29.
5. Мацієвський Ю. Вивчення миру та регулювання конфліктів: новий напрям соціогуманітарних дисциплін. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2000. Т. I. С. 46–50.
6. TRANSCEND International. A Peace Development Environment Network. Our mission statement. URL: <https://www.transcend.org/#about> (дата звернення: 10.07.2021).
7. TRANSCEND University Press. 50 Years – 100 Peace & Conflict Perspectives. URL: <https://www.transcend.org/tup/index.php?book=1> (дата звернення: 10.07.2021).
8. Galtung Johan. Theories of Conflict. Definitions, Dimensions, Negotiations, Formations. URL: https://www.transcend.org/files/Galtung_Book_Theories_Of_Conflict_single.pdf (дата звернення: 10.07.2021).
9. Galtung Johan. Conflict Transformation by Peaceful Means. Geneva, 2000. P. 84–85.
10. Кундельський Д. Теорія мирної трансформації конфліктів Й. Гальтунга та її потенціал. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право. 2019. Вип. 3 (43). С. 181–185.

11. TRANSCEND International. A Brief History of TRANSCEND. URL: <https://www.transcend.org/history> (дата звернення: 11.07.2021).

12. Galtung, Johan. Theories of Peace: A Synthetic Approach to Peace Thinking. Oslo : International Peace Research Institute, 1967 ; 2005. 238 p.

13. Моделі та ціна врегулювання конфлікту на Донбасі: міжнародний досвід та українські реалії / В. Філіпчук та ін. Міжнародний фонд «Відродження», 2016. 28 с.

14. Мацієвський Ю. Внутрішній конфлікт чи прихована агресія: академічна дискусія й експертні оцінки війни на Донбасі. «Політичне життя». 2019. № 2. С. 55–68. DOI: 10.31558/2519-2949.2019.2.9.

15. Ковальський Г. Концепція миру в світлі війни на Сході України. СХІД. 2018. № 2 (154). С. 109.

16. Війна на Донбасі: реалії і перспективи врегулювання. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Donbas.pdf (дата звернення: 12.07.2021).

17. ФЕЙГИН LIVE. Пакт Путіна-Байдена. Беседа с Андреем Илларионовым. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0MnXtRVxubE> (дата звернення: 10.08.2021).

18. DW.com «Північний потік-2»: газопровід таки добудують, чим ризикує Україна. URL: <https://minre.gov.ua/news/kabmin-shvalyv-proyekt-zakonu-pro-perehidnyu-period> (дата звернення: 10.08.2021).

19. Кабмін схвалив проєкт закону про перехідний період, 4 серпня 2021 р. URL: <https://minre.gov.ua/news/kabmin-shvalyv-proyekt-zakonu-pro-perehidnyu-period> (дата звернення: 10.08.2021).

20. Про засади державної політики перехідного періоду : проєкт Закону України. URL: https://www.minre.gov.ua/sites/default/files/1._zakonoprojekt_pro_zasady_dppp.pdf (дата звернення: 10.08.2021).

REFERENCES:

1. Matsiyevsky Yu. (2004) Teoretychni aspekty analizu suspilnykh konfliktiv: mnozhynnist kontseptualnykh pidkhodiv [Theoretical aspects of the analysis of social conflicts: variety of conceptual approaches]. *Liudyna i polityka*, vol. 3, pp. 1–6.

2. Dahrendorf R. Class and class conflict in industrial society. Stanford, CA : Stanford University Press, 1959. 336 p.

3. HistoryWars.info. Khronolohyia vojn XXI veka [Chronology of wars of the XXI century]. URL: http://historywars.info/Hronologija_vojn_5_XXI_veka.html (Last accessed: 7.08.2021).

4. Matsiyevsky Yu. (2000) Konfliktologiya, shcho i yak vyvchaty? [Conflictology: What is it and how to study it?]. *Liudyna i polityka*, vol. 1, pp. 25–29.

5. Matsiyevsky Yu. (2000) Vychennia myru ta rehuliuвання konfliktiv: novyi napriamok sotsiohumanitarnykh dystsyplin [Peace and conflict studies: a new field in social sciences and humanities]. *Scientific notes of the National University "Ostroh Academy"*, vol. 1, pp. 46–50.

6. TRANSCEND International. A Peace Development Environment Network. Our mission statement. URL: <https://www.transcend.org/#about> (accessed: 10 July 2021).

7. TRANSCEND University Press. 50 Years – 100 Peace & Conflict Perspectives. URL: <https://www.transcend.org/tup/index.php?book=1> (accessed: 10 July 2021).

8. Galtung J. (1973) Theories of Conflict. Definitions, Dimensions, Negations, Formations. University of Hawai'i. 167 p. URL: https://www.transcend.org/files/Galtung_Book_Theories_Of_Conflict_single.pdf (accessed: 10 July 2021).

9. Galtung J. (2000) Conflict Transformation by Peaceful Means. Geneva, pp. 84–85.

10. Kundelskyi D. (2019) Teoriia myrnoi transformatsii konfliktiv Y. Haltunha ta yii potentsial [J. Galtung's theory of peaceful transformation of conflicts and its potential]. *Visnyk NTUU "KPI". Polityology, Sociology, Law*, vol. 3, no. (43) 2, pp. 181–185.

11. TRANSCEND International. A Brief History of TRANSCEND. URL: <https://www.transcend.org/history> (accessed: 11 July 2021).

12. Galtung J. (2005) Theories of Peace: A Synthetic Approach to Peace Thinking. Oslo : International Peace Research Institute. 238 p.

13. Filipchuk V., Oktysiuk A., Povoroznyk V., Yaroshenko Ye. (2016) Modeli i tsina vrehuliuвання konfliktu na Donbasi: mizhnarodnyi dosvid ta ukraïnski realii [Models and price of conflict resolution in Donbass: international experience and Ukrainian realities]. *Mizhnarodnyi fond "Vidrodzhennia"*. 28 p. [In Ukrainian].

14. Matsiievskyi Yu. (2019) Vnutrishnii konflikt chy prykhovana ahresiiia: akademichna dyskusiiia i ekspertni otsinky viiny na Donbasi [Internal conflict or hided aggression: academic discussion and expert assessments of the war in Donbass]. *"Political Life"*, vol. 2, pp. 55–68. DOI: 10.31558/2519-2949.2019.2.9.

15. Kovalskyi H. (2018) Kontsepsiia myru v svitli viiny na Skhodi Ukrainy [The concept of peace in the light of the war in eastern Ukraine]. *"EAST"*, vol. 2, no. 154, P. 109.

16. Viina na Donbasi: realii i perspektyvy vrehuliuвання (2019) [The war in Donbass: realities and prospects for settlement]. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Donbas.pdf (accessed: 12 July 2021).

17. FEIHYN LIVE. Pakt Putyna Baidena. Beseda s A. Yllarionovym (2021) [Putin Biden Pact. Conversation with Andrey Illarionov]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0MnXtRVxubE> (accessed: 10 August 2021).

18. DW.com «Pivnichnyi potik-2»: hazoprovod taky dobuduiut, chym ryzykuie Ukraina (2021) [Nord Stream-2: the gas pipeline will be completed, which is what Ukraine risks]. URL: <https://minre.gov.ua/news/kabmin-shvalyv-proyekt-zakonu-pro-perehidnyu-period> (accessed: 10 August 2021).

19. Kabmin skhvalyv proiekt zakonu pro perekhidnyi period (2021) [The Cabinet of Ministers approved a draft law on the transition period]. URL: <https://minre.gov.ua/news/kabmin-shvalyv-proyekt-zakonu-pro-perehidnyu-period> (accessed: 10 August 2021).

20. Proiekt Zakony Ukrainy «Pro zasady derzhavnoi polityky perekhidnoho periodu» (2021) [Project. Law of Ukraine On the Principles of State Policy in Transition]. URL: https://www.minre.gov.ua/sites/default/files/1._zakonoprojekt_pro_zasady_dppp.pdf (accessed: 10 August 2021).

Prospects for peaceful transformation of the conflict in Donbass in line with the theory of J. Galtung

Kundelskyi Dmytro Valeriiovych

Postgraduate Student at the Department of Political Science and National Security National University of "Ostroh Academy" Seminarska str., 2, Ostroh, Rivne region, Ukraine

The article analyzes various approaches to the analysis of conflicts as a social phenomenon, as well as the concept of peaceful transformation of conflicts by J. Galtung, including the main approaches that the scientist identifies for their successful resolution: compassion, non-violence, creativity and dialogue between the parties. It was found that the "transcendence" method of J. Galtung, which changes the incompatible goals of the parties to the conflict and transfers them to a new reality is the most optimal, but also the most difficult way to transform conflicts.

The scientist makes specific proposals for resolving the well-known international conflicts of the second half of the twentieth century, some of which are still ongoing. J. Galtung's approaches to the essence of peace are analyzed: negative approach, which implies the absence of organized collective violence and positive, which means cooperation and integration between human communities.

The development of J. Galtung's ideas and their implementation in the political practice of Ukraine receives special attention in the context of ending the war in Donbass and overcoming the consequences of Russian aggression against Ukraine. In this regard, the prospects for the introduction of two peaceful models for resolving the conflict in Donbass in line with the theory of J. Galtung – the introduction of UN peacekeeping contingent (negative peace) and the "German model", which provides for the reintegration of the temporarily occupied territories of Donbass (positive peace). Both models are theoretically possible, but in practice involve significant difficulties in their implementation. To do this, Ukraine must build an effective economic, political and legal model of the state, enlisting the support of Western partners. Russia's political regime must also be reformed from authoritarian to democratic, as it currently prevents the peaceful transformation of this conflict. Significant obstacles to the optimal transformation of the conflict in Donbas are the dominance of the discourse of internal conflict (civil war) on the essence of this confrontation among Western scholars and the lack of effective support and assistance from Western political partners.

Key words: J. Galtung, conflict, conflict transformation, positive peace, negative peace, war in eastern Ukraine, war in Donbas, hybrid war.